Біла смерть

Станіслав Лем

Станіслав Лем
Біла смерть

Станіслав Лем
Кіберіада
Київ, Дніпро, 1990
(с) Український переклад, Ю. Попсуєнко, 1990. Перекладено за виданням: Stanistaw Lem, Cyberiada, Krakow, 1972.

Планета Арагена була вибудована зсередини; її володар, Метамерик, простягався в екваторіальній площині поясом на триста шістдесят градусів і був таким чином для своєї держави не тільки володарем, а й притулком. Прагнучи захистити підданий йому люд ентериків від космічного вторгнення, він заборонив чіпати на поверхні планети навіть найменшого камінчика. Тож і стояли материки Арагени дикі й мертві, і лише сокири блискавиць обтесували крем'яні хребти гір та метеорити мережили своїми кратерами континенти. Але вже на глибині десяти миль під поверхнею наслідки бурхливої праці ентеритів були дуже помітні: видовбуючи рідну планету, вони наповнювали її кришталевими садами й містами із срібла й золота, зводили будинки дахом донизу у формі додекаедрів та іносаедрів, а також гіперболічні палаци, в дзеркальних банях яких можна було побачити себе, збільшеного в двадцять тисяч разів, неначе в театрі велетнів — дуже полюбляли ентерити такий блиск і геометрію, а будівничими були неперевершеними. Світло системою трубопроводів ішло в глиб планети, фільтроване спершу крізь смарагди, потім крізь діаманти й нарешті крізь рубіни, завдяки чому самі робили собі світанок, полудень чи рожеве надвечір'я. І вони були такі закохані у власну подобу, що увесь їхній світ був дзеркальний. Їхні кришталеві поїзди рухалися з допомогою дихання гарячих газів, вікон вони не мали, бо були геть прозорі, й подорожні бачили власне віддзеркалення на фасадах палаців і храмів, як безконечний рухомий відбиток, що мінився усіма барвами веселки. Було в ентеритів навіть власне небо, на якому в павутинні з молібдену й ванадію виблискували шпінелі й гірські кришталі, які вони вирощували у вогні.

Владу на віки вічні успадкував Метамерик; його холодний красивий корпус складався з безлічі частин, у першій з яких містився розум. Протягом тисячоліть від вседержавного мислення кристалічні сітки стиралися, розум старів, і тоді володар використовував наступну ланку, і так ішло безперервно, бо таких ланок було в нього десять мільярдів. Сам Метамерик був нащадком авригенів, яких ніколи не бачив і знав про них лише те, що, коли загрожувала їм згуба від якихось страшних істот, котрі займалися космонавтикою і заради неї покинули рідні сонця, заховали авригени всі

свої знання й жадобу існування в мікроскопічних атомних зернах, якими запліднили скелясті надра Арагени. Назвали вони її так, бо це ім'я нагадувало їм їхнє власне, проте навіть кроку збройного на тих скелях не ступили, щоб цим слідом не пішли їхні жахливі переслідувачі. Залишили планету вони всі до одного, втішаючись лише тим, що їхні вороги, яких називали білими чи блідими, навіть не здогадуються, що не знищили геть усіх авригенів дощенту. Ентерики, які походили й від Метамерика, про свій незвичний родовід на відміну від нього не знали: історія страшного кінця авригенів, а також початку ентеритів була записана в чорному вулканічному пракристалі, захованому в самому ядрі планети. Тим ліпше знав і пам'ятав її володар.

З кам'янистого й магнетичного грунту, який видобували талановиті будівничі, розширюючи своє підземне королівство, Метамерик звелів робити пояси рифів і пускати їх у навколопланетний простір. Пекельними стрічками обертались вони довкруж планети,' нікого не підпускаючи до неї. Тож космічні мореплавці обминали цей район, названий Чорною Гримучою Змією, бо тут невпинно вдарялись одна об одну величезні брили літаючих базальтів і порфірів, утворюючи цілі потоки метеоритів; це було місце, де народжувалися голови всіх комет, болідів і кам'яних астероїдів, що засмічують сузір'я Скорпіона.

Каменепади метеоритів били й у грунт Арагени, бомбардували його, борознили й розпанахували китицями вогняних вибухів ніч, перетворюючи її на день, а день — хмарами куряви — на ніч. Та навіть найменше двигтіння не доходило до країни ентеритів; якби хтось наважився наблизитись до їхньої планети й не розтрощив судно об скелясті рифи, то побачив би кам'яну кулю, схожу на череп, продірявлений кратерами. Навіть вхід, що вів до підземелля, ентерити зробили схожим, на потрощені скелі.

Тисячоліттями ніхто не відвідував планету, проте Метамерик навіть на мить не давав нікому розслабитись, вимагаючи суворого дотримання заходів безпеки.

Проте сталося так, що одного дня група ентеритів, вийшовши на поверхню, побачила якусь споруду, подібну до гігантського келиха, вбитого ніжкою в нагромадження скель. Увігнутий, звернутий до неба бік цього келиха був потрощений і продірявлений у багатьох місцях. Негайно викликали сюди фахівців-зореплавців, і вони повідомили, що перед ними кістяк чужого зоряного корабля з невідомих світів. Судно було дуже велике. Лише зблизька можна було побачити, що воно має форму правильного циліндра, носом увігнаного в скелі; що його поверхню вкриває грубий шар окалини й кіптяви, а нижня, келихоподібна, частина циліндра своєю конструкцією схожа на найбільші склепіння підземних палаців. З надр планети виповзли спеціальні машини, які з великою обережністю видобули загадковий корабель з місця падіння й затягли його до підземелля. Потім бригада ентеритів вирівняла утворену носом корабля вирву, щоб і сліду не лишилось від місця чужого вторгнення, й наглухо зачинила базальтові ворота.

У головній дослідницькій залі, обладнаній з розумною пишнотою, спочивав чорний, неначе спечений на вугіллі, корпус. Дослідники із знанням справи скерували на нього

дзеркальні поверхні найясніших кристалів і розрізали діамантовими різцями перший, верхній панцир. Під ним був другий, дивовижно білий, що їх трохи насторожило, а коли й це покриття було зрізане карборундовими свердлами, показалося третє, непроникне, в якому були вмонтовані щільні двері. Відкрити їх не зуміли.

Найдосвідченіший учений Афінор ретельно дослідив замок цих дверей. Виявилося, що ключем до нього може бути промовлене слово. Цього слова вони не знали, та й не могли знати. Довго пробували називати різні слова, такі як: "Космос", "Зорі", "Вічний політ", але двері навіть не здригнулись.

— Не знаю, чи добре ми робимо, намагаючись відкрити корабель без відома короля Метамерика,— сказав нарешті Афінор.— Ще дитиною чув я легенду про білих істот, які переслідують у Всесвіті будь-яке життя, народжене в металі, і знищують його з помсти, або ж...

Тут він замовк і разом з іншими з превеликим здивуванням став дивитись на великий, як стіна, борт корабля, бо при його останніх словах двері, досі мертві, здригнулись і розчинилися навстіж. Словом, яке їх відчинило, була "помста".

Вчені гукнули на поміч тих, хто був при зброї, і разом з ними, виставивши вперед іскрометі, вступили в задушливу й нерухому темряву корабля, освітлюючи його блакитними й білими кристалами.

Всередині зореліт був дуже пошкоджений, і довелося довга блукати серед понівечених деталей, шукаючи команду, проте ні її, ні її слідів не знайшли. Висловлювали припущення, чи не був корабель сам розумною істотою, ба ж за розміром вони бувають різні. Он їхній король у тисячу разів більший за корабель, а був одне ціле. Проте знайдені ними вузли електричного мислення були надто дрібні й порозгойдувані, отож чужий корабель не міг бути нічим іншим, як лише літаючою машиною і без команди був мертвий як камінь.

В одному із закутків корабля, біля самої панцерної стіни, дослідники натрапили на якусь калюжу, схожу на розбризкану червону фарбу, плями від якої, коли вони наблизились до неї, лишилися на їхніх срібних пальцях. Вони витягли з неї мокрі й червоні клапті незнаного одягу, а також купку якихось не дуже твердих кальцитових трісок. Не знати чому, але їх усіх пойняв страх, коли вони стояли там, у прошитому світлом кристалів мороці, А король уже довідався про пригоду, й зразу ж прибули його посланці, наказавши негайно знищити чужий корабель разом з усім, що на ньому є, а особливо наказав король чужих космоплавців спалити в атомному вогні.

Дослідники відповіли, що там нікого не було, лише темрява і якісь пошматовані, поплямовані червоною фарбою рештки та металеві нутрощі й пил. Затремтів королівський посланець і наказав негайно розкладати атомне вогнище.

— Іменем короля,— сказав він.— Оте червоне, що ви знайшли, є вісником загибелі! Нею живе біла смерть, яка не відає нічого, крім помсти на невинних за одне лише їхнє існування...

— Якщо це була біла смерть, то вона нам не загрожує, бо корабель мертвий, з ті, хто на ньому подорожував, загинули в смузі оборонних рифів,— відповіли йому.

— Сила цих блідих істот невичерпна, бо коли вони й гинуть, то однаково безліч разів відроджуються знову, віддалік від потужних сонць! Виконуйте свій обов'язок, ато— місти!

Страх пойняв мудреців і дослідників, кат почули вони ці слова. Хоч і не повірили вони пророцтву загибелі бо надто неймовірною видавалась їм будь-яка її можливість, проте витягли весь корабель з його ліжбища, розтрощили на платинових ковадлах, і, коли він розпався, піддали жорсткому опроміненню, так що перетворився він на міріади летючих атомів, які вічно мовчать, бо не мають атоми ніякої історії, всі між собою рівні, хоч би яке мали походження — чи то з найпотужніших зірок, чи з мертвих планет, чи з розумних істот, добрих чи лихих, бо матерія однакова в усьому Всесвіті й нема чого її лякатись.

І все-таки зібрали всі атоми, заморозили в одну брилу, вистрелили її до зірок і аж тоді сказали самі собі з полегкістю; "Тепер ми врятовані. Нічого не може з цього бути".

Та коли платинові молоти били в корабель і той розпадався, із забрудненого кров'ю клаптя одягу, з розпоротого шва випала невидима спора, така маленька, що одна зернина піску прикриє їх цілу сотню. А з тієї спори вночі, в куряві й праху, між валунами печер виткнувся білий паросток, від нього пішов другий, третій, сотий — і дихнуло від них киснем і вологою, від яких на плити дзеркальних міст упала іржа й спліталися непомітні питки, що попали в холодні нутрощі ентеритів. Тож коли вони повставали, то носили вже в собі згубу. І не минув рік, як усі лягли покотом. Зупинились у печерах машини, згасли кришталеві вогні, руда пошесть поточила дзеркальні бані, а коли вилетіло останнє атомне тепло, запала темрява, в якій розросталася, проникаючи в переплетені скелети, заповзаючи в струхлявілі черепи, засновуючи згаслі очниці — пухнаста, волога, біла пліснява.